

Gemeente van Christus,

Eerst maar even kort wat achtergrondinformatie bij onze schriftlezing uit dat enorme bijbelboek - maar liefst 66 hoofdstukken lang - dat toegeschreven wordt aan Jesaja. De hoofdstukken 40 t/m 55 zijn zeker niet van hem, maar van een andere profeet, die leefde aan het einde van de Babylonische ballingschap. Omdat hij profeteert in de geest van Jesaja, wordt hij wel Deutero-Jesaja genoemd: de tweede Jesaja. En heeft men zijn woorden direct gekoppeld aan die van zijn illustere voorganger, die zo'n twee eeuwen daarvoor leefde.

Die vijftien hoofdstukken, waarvan we zojuist het begin hebben gehoord, vormen één grote troostrede. "Troost", - daar begint het allemaal mee, wat deze profeet in Gods naam te zeggen heeft. En in dat ene woord kan alles wat volgt worden samengevat: "Troost mijn volk", zegt God tegen de profeet. Daarmee is de toon gezet. En het thema van deze preek gegeven. Een vraag die opgeroepen wordt, is hoe jij zélf troost zou kunnen ontlennen aan jouw geloof in God.

Jesaja, laten we hem voor het gemak toch maar zo noemen, voelt zich geroepen om zijn volk dat nog steeds in ballingschap leeft, een hart onder de riem te steken. Hij heeft het sterke vermoeden dat er een grote verandering aan zit te komen. "A change is gonna come", om het met Sam Cooke in zijn prachtige soulnummer te zeggen

I was born by the river / in a little tent
Oh, and just like the river / I've been running ever since
It's been a long time coming / but I know a change is gonna come.

Zo begint dat lied, van een man geboren in armoede, met een schijnbaar uitzichtloze toekomst. Altijd aan het zwerven geweest, nergens thuis. In wie dan toch, als een Godswonder de hoop opvlamt dat er verandering mogelijk is. Toekomst die onverwacht opengaat.

Maar die beweging van hopeloosheid naar hoop is bepaald niet eenvoudig. Dat zie je in onze lezing mooi gebeuren: "Hoor, een stem zegt: Roep! En een stem antwoordt: Maar wát zal ik dan roepen?!" (40:6). Dat is inderdaad de cruciale vraag. Wat zeg je nu tegen mensen die letterlijk of figuurlijk ver van huis zijn geraakt? Hoe troost je mensen die van verre komen, alles achtergelaten, en hier hun heil zoeken? Mensen in het zuiden van Gaza? Tegen zwaargewonde ouders, die hun twee kinderen hebben verloren bij dat auto-ongeluk laatst? Tegen de talloos vele vluchtelingen die nog steeds op Lesbos verblijven, zonder uitzicht op een snelle oplossing. Wat heb je in Gods naam te .... niet te roepen, maar misschien voorzichtig te zeggen. Te fluisteren.

Dat vraagt ook deze tweede Jesaja zich af. Zijn roepingsverhaal laat zich lezen als een innerlijke dialoog. Een gesprek dat hij met zichzelf voert. En wat wij dan vaak bijna vanzelfsprekend "de stem van God" noemen, vlecht zich daar op een onnavolgbare wijze doorheen. Geloof ik, tenminste.

In het boek dat we dit seizoen met de filosofiegroep lezen, "Het raadsel Spinoza" zegt deze grote filosoof, tot afgrijzen van twee Joden die hem het vuur aan de schenen leggen: "Het is duidelijk dat dat alle woorden waaraan in de bijbel wordt gerefereerd als "Gods woord", slechts voortkomen uit de verbeelding van deze of gene profeet." (p.90)

Dat is mij wat te rigoureuus en zwart-wit, moet ik zeggen. Ik geloof wel in die speelruimte voor we dan "de Geest van God" noemen.

Je kunt je in bepaalde situaties geroepen (!) voelen om iets te roepen. Te zeggen. Op te staan.

Als je het verdriet van een ander ziet, bijvoorbeeld. Maar door schade en schande hopelijk iets wijzer geworden, weet je óók dat je in bepaalde situaties beter niet iets kunt zeggen. Dat het beter is om te zwijgen. Zoals de vrienden van Job dat aanvankelijk dagenlang zelfs, konden volhouden.

Maar lastig is dat wel. Je zou zo graag iets willen aanreiken. Toch? Een paar woorden maar, die hopelijk wat licht in de duisternis brengen. Wat nieuwe hoop geven. Vertrouwen.

Maar wát zeg je dan?

Dezelfde aarzeling zie je ook bij de eerste, de echte Jesaja in zijn roepingsverhaal: “Ja, Uw woord moet inderdaad wel klinken, maar dan toch niet door mijn mond?! Dat kan ik niet.”

En precies zo bij die andere hele grote profeet, Jeremia: “Niet door mij, Heer! Ik ben veel te jong! Het ontbreekt me aan wijsheid, inzicht, ervaring, eigenlijk aan alles.”

Het is ook nogal wat: om te denken dat jij in naam van de Allerhoogste iets zou moeten of kunnen zeggen.

En waar begint die troost van Jesaja dan uiteindelijk mee? Met een nuchtere constatering: De mens is als gras, teer als een bloem in het veld. Het gras verdort en de bloem verwelkt...”

Met het benoemen van wat er is. In twee eenvoudige beelden wordt heel ons menselijk bestaan getekend.

In al zijn kwetsbaarheid en eindigheid.

We kunnen vanochtend kijken naar de bloemschikking. Heel mooi. Maar volgende week is alles verwelkt. Iets soortgelijks geldt voor ons allemaal.

“Voorbij, voorbij, oh en voorgoed voorbij”, aldus de eens grote dichter J.C. Bloem in een van zijn bekendste gedichten. Regels die gebeiteld staan op zijn grafsteen, trouwens. En ook deze Bloem verwelkte, want wie leest er vandaag de dag zijn gedichten nog.

Je zou het de laatste tijd misschien wel eens denken, maar het is nooit mijn bedoeling om in mijn preken te somberen. Daar is ook niemand mee gediend, nietwaar? Maar kwetsbaarheid en eindigheid zijn nu eenmaal onlosmakelijk met ons leven verbonden.

Ik herinner me dat ik tijdens een van de avonden van onze Zencursus iets vertelde over de eerste van wat de “Vier edele wijsheden” genoemd wordt: dat het leven lijden is. Waarmee vooral bedoeld wordt dat alles vergankelijk is. Alles wat we meemaken, alles wat we tot stand brengen. Alles waaruit we bestaan... “Ja maar ja maar, zei een van de deelnemers, niet alles is lijden toch? Er zijn toch ook veel móóie en fijne dingen in het leven?”

Gelukkig wel! Maar dat neemt niet weg dat zelfs de mooiste ervaring die je kunt hebben vroeg of laat verdwenen is. Dat heeft niets met zwartgalligheid te maken. Maar met realisme.

Spannend blijft de vraag wat nu, in het licht van deze vergankelijkheid, troost zou kunnen bieden.

Laten we het maar wat persoonlijker maken: waarin zit voor jou iets van troost, als het gaat om jouw geloofsleven. Of meer in het algemeen?

Welk bijbelverhaal reist al heel lang met je mee, bijvoorbeeld? Vroeger, toen ik nog wel eens huwelijksdiensten had, vroeg ik het altijd aan het aanstaande bruidspaar. En ook aan mensen die wisten dat het einde van hun leven nabij was.

Dat zorgde soms voor een wat ongemakkelijk moment. “Ik vind alles uit de bijbel wel mooi, dominee...” Nou, ik niet, zei ik dan vaak.

Welk lied vind je mooi? Welke regels van een lied... van een gedicht... en bijna altijd, soms direct, soms heeft het wat langer werk, kom je wel ergens op. En bijna altijd heeft het, als je er wat langer over doordenkt, iets te maken met een gevoel van geborgenheid. “Geborgen in Gods hand”, zeggen we dan. Met vertrouwen. Dat het Licht van God alle duisternis overwint. Zoals we op Kerstmorgen weer zullen horen.

Ik kan je aanraden om, als je dat nog nooit hebt gedaan, zo eens een innerlijke reis te maken. Op zoek naar jouw bron van troost.

Je innerlijke landschap verkennen: de bergen en dalen die je op jouw reis door het leven bent doorgegaan. De woestijn die je door bent getrokken tijdens je scheiding. Het diepe dal waar je in zat toen je partner doodziek was. Of overleed. Dat dal waar je, ongedacht misschien, tóch uit bent gekomen.

Mogelijk had je toen steun aan bepaalde woorden. Liedregels, een paar verzen uit het evangelie. Een paar woorden uit de Psalmen. Woorden die jou, nu je erop terugkijkt, gedragen hebben. Die je erdoor heen hebben geloodst.

[Tussen haakjes: troost kan ook woordeloos zijn. Ik denk even terug aan een mooi boek dat ik een tijdje geleden ook al eens genoemd hebt: "Vertrouwen", geschreven door de Vlaamse psychiater Dirk de Wachter, naar aanleiding van de ernstige vorm van kanker waar hij door getroffen werd.

Ik had er graag nog even iets uit geciteerd, maar ik heb het uitgeleend en nog niet terug gekregen.

Wel weet ik dat hij de meeste troost ondervond aan de aanwezigheid van iemand. Iemand die níet met allerlei troostende opmerkingen aan kwam zetten. Maar die vooral wilde luisteren naar wat er allemaal in hem omging. Zijn onzekerheden. Zijn angst.]

Terug naar als het wél om woorden gaat.

Als je zo een tekst of lied op het spoor bent gekomen, kan het gebeuren dat de weg zich in het hier en nu opnieuw lijkt te effenen. En bereid je zodoende in je eigen leven iets van "De weg van de Heer", waar Jesaja het over heeft. En waarover we in lied 439 hebben gezongen.

Ontwaar je iets van het Licht van God. Midden in de werkelijkheid die nog steeds even vergankelijk is. Maar tegelijkertijd kan zo'n tekst diezelfde werkelijkheid wel in een ander licht zetten.

Je ziet dat mooi gebeuren in de verzen uit Jesaja die we hebben gelezen: "Zeker, antwoordt iets als een tegenstem in de profeet zelf - en waar komt die tegenstem nu toch vandaan, zou je zeggen - zeker: het gras verdort en de bloem verwelkt..... maar het Woord van God houdt eeuwig stand.

Als een herder weidt Hij zijn kudde: zijn arm brengt de lammeren bijeen. Hij vlijt ze tegen zijn borst. En zorgzaam leidt Hij de ooien."

Waar komen die ontroerend mooie beelden toch vandaan?

Vergis je niet: het is niet zomaar wat gemakkelijke vrome praat. Geen goedkope troost. De harde werkelijkheid blijft volledig overeind. Maar daar doorheen speelt, onlosmakelijk ermee verbonden, iets van Gods aanwezigheid. Onzegbaar nabij.

Waar door de eeuwen heen steeds opnieuw iets van die ervaring vandaan komt, - God mag het weten. Het steekt steeds opnieuw de kop op. Niet alleen in grote profeten, maar evengoed in gewone mensen zoals wij. Het legt een glans over ons bestaan. Het laat je met andere ogen kijken naar jouw eigen leven. Naar de hele werkelijkheid om je heen. Ogen vol verwachting. Advents-ogen.

Ik vermoed dat elke vorm van troost uiteindelijk mede hiermee te maken heeft dat het ons kan verzoenen met onze vergankelijkheid. In het vermoeden dat in jou als vergankelijk mens tegelijkertijd "in kromke fan Gods ivichheid" ligt gezaaid, zoals Eppie Dam het zo mooi onder woorden brengt in een van zijn liedteksten.

Of - hetzelfde anders gezegd - in het vertrouwen dat God ons leven draagt, zoals een herder zijn lammeren in de armen draagt. En ze koestert.

Zeker: het is maar een beeld. Maar wel een heel mooi en ontroerend beeld. Het ontkent de wolven en de leeuwen niet. Het neemt de dorheid en de verzengende hitte van de woestijn serieus. Maar laat ook zien dat dat uiteindelijk "de dingen zijn die voorbij zullen gaan".

Het laatste woord is aan deze Herder.

Het zijn, tot slot, allemaal woorden. Die ik zeker niet triomfantelijk zou willen roepen. Als het om dit vertrouwen gaat, zijn we toch allemaal "als blinden die tasten langs de muur", om maar eens een ander beeld van Jesaja te gebruiken.

Elk beeld schiet te kort. Elk woord zit er naast.

Laten we liever proberen gehoor te geven aan die Stem, die ook ons oproept "om in onszelf een weg te banen voor de Heer. Een pad voor hem te effenen in onze eigen wildernis.

Amen.